

ВЯРА – НАУКА – АВТОРИТЕТ

(Есе)

докторант Симон Янков

департамент „Администрация и управление”

Нов Български Университет

Вяра, наука и авторитет, и трите понятия са толкова различни на пръв поглед и дори не бихме могли и да предположим връзките, които могат да съществуват помежду им.

Какво е вяра? Какво е наука? Какво е авторитет? Отговорите на тези въпроси биха били различни в случай, че ги разгледаме по отделно. Всяко едно от тези понятия представлява съвкупност от различни характеристики, но има и много общи неща помежду им.

Така например вярата може да означава, убеденост или увереност, вероизповедание, т.е. вяра от гледна точка на религията, като духовен пласт, която също може да бъде различна, вяра в един бог или вяра в много божества. От друга страна вярата може да означава вяра в доброто, вяра в хубавото бъдеще, което предстои, вяра че ще се случи нещо приятно и хубаво. Когато кажем „Аз вярвам”, може да вярваме в определени неща, или да гласуваме доверие на някого. Синонимите на вяра са: вероизповедание, религия, вярване, доверие, упование, надежда, очакване, уверение, сигурност, увереност, убеденост, убеждение и др.

Виждаме, че вярата е нещо много хубаво, може би точно поради тази причина е възникнал изреча „Имай вяра”. Не бихме могли да постигнем нищо без да вярваме, че ще го направим. Но имаме ли вяра, носим ли я със себе си, със сигурност ще успеем, тъй като именно вярата ни поддържа живи, дава ни сили да продължим напред дори и в трудните моменти и етапи, които живота ни поднася.

Колкото до науката или съвкупността от различни знания – тя е форма на усилията да се познае света. Нейните най-забележителни синоними са знание, познание, образование, учение, дисциплина, следване и др. Въпреки това тя може да се тълкува по различни начини – като система от различни знания за закономерностите в развитието на природата, обществото и мисленето. От гледна точка на хуманитарните и естествените науки, определена област или пък нещото което ни учи как да станем по-добри и как да постигнем определен резултат. Може да бъде разглеждана в сферата на образованието или на научно изследователската област, така например научното

откритие е невъзможно без вяра в идеи; а защо не и като наука в контекста на религиите.

От своя страна авторитетът най-общо представлява общопризнато значение или влияние. Така например може да бъде влияние на една личност върху поведението на много други, влиянието на роделите над техните деца, т.е. наличието или липсата на авторитет към родителите, влияние и значение на дадена религия и вярата в нея и др.

Разглеждайки авторитета в контекста на неговата етимология, той означава личност, която или с познанията си, или с качествата си, или с властта си има определящо влияние върху отделен човек или дори цели народи за различно дълго време. От латинското *auctoritas* (авторитет), означава инициатор, творец, покровител, основател, създател, изобретател, както и изобретение, основание, производство и т.н.

В далечното минало тази дума е подходдала на римския император, в името на чийто авторитет, т.е. абсолютна власт, хиляди негови поданици са жертвали живота си.

От друга страна понятието „авторитет” се свързва с т. нар. общоприето влияние на нещо, като например мода, идеи, тенденции, различен вид изкуства и др., т.е. най-общо нещо, което има огромно въздействие върху мисленето и поведението на отделната личност. Базирайки се на горепосочения пример, тук може да се добави, че древните римляни са употребявали думата „авторитет”, като са влагали смисъл на подражание на дадена личност, която чрез мащабите и влиянието, което си е създала е въздействала върху други личности и техните общества.

Авторитетът може да бъде тълкуван, по няколко начина, а именно като: власт, която да се определя или произнася по даден въпрос или спор, право на контрол или команда; делегирана власт или право, дадено разрешение; лице или орган, на които е възложена тази власт; официалните власти, които имат правото да създават и прилагат съответните закони; всепризнат източник на информация, съвет, мнение.

В контекста на синонимите се правят сравнения на авторитета с престиж, влияние, респект, тежест, важност, значение, обаяние, уважение, достойнство; власт, мощ, сила, господство; владичество, надмощие, управление, ръководство, контрол, въздействие.

Разбира се съществуват различни видове авторитет, като например експертен, длъжностен, авторитет на взаимно разбирателство, авторитет на властта и много други.

Експертният авторитет е основан на знания, опит, образование, обучение, умения и мъдрост. Именно поради тази причина, твърдим, че някой е „авторитет ” в своята област.

Длъжностният авторитет е този, който е основан на заемана позиция или титла, тъй като се придобива със задълженията на длъжността, която човек заема. Позицията на този вид авторитет дава право на притежаващите го да казват на хората около тях или т.нар. „подчинени”, какво трябва да правят във връзка с техните задължения. Ключово правило за прилагането му обаче е да бъде едновременно взаимно договорен, разбран и приет, но не и натрапен.

Авторитетът на взаимното разбирателство е основан на неформалните контакти, тъй като в основата си задвижва множеството уговорки, разбирания, споразумения, които човек прави в своето ежедневие в общуването и взаимодействието си с другите хора.

Авторитетът на властта е основан на тази власт, която един човек има или би могъл да има върху друг, т. нар. власт на контрол, доминация, принуждаване на някой да върши неща, които може и да не желае.

Културата на различните народи създава авторитети, които благодарение на своите изкуства служат за вдъхновение на много хора.

Словосъчетанието вяра-наука-авторитет може да бъде разгледано по много различни начини, както по отделно, така и в своеобразна комбинация, като например да вярваме на науката и да имаме авторитет към учените, изследователите, нашите преподаватели, да се научим да вярваме и да имаме авторитет към нашите родители и към това на което ни учат, да имаме авторитет към науката и вярата. Да вярваме в Бог и в религията, която изповядваме, да се научим как да постигнем всичко това, да си изградим свой собствен авторитет и да вярваме, че ще успеем в делата си.

Наистина възможностите за интерпретация на словосъчетанието са многобройни, но в настоящата разработка ще разгледаме вярата, науката и авторитета в контекста на религиите и по-конкретно християнството, като това разбира се е само една гледна точка, която по никакъв начин не задължава споделянето и.

Разглеждайки вярата от гледна точка на религията, седемте най-разпространени религии в света са: *римокатолицизъм и християнство*, т.е. тук съществуват католици и християни и тяхната вяра в Иисус Христос; *ислям* и неговите привърженици, т. нар. мюсюлмани и тяхната вяра в пророка Мохамед и корана; на следващо място е *Индуизма* и изповядващите тази религия – индуисти; *Будизъм* или вярата в Буда; *Юдаизъм*; *Бахайство*; и *Ню Ейдж*.

Въпреки че всички тези религии и техните вероизповедания се характеризират с много голямо разнообразие на пръв поглед, имат нещо общо, нещо което ги свързва и това е именно вярата.

Така например Християните вярват в един Бог, т. нар. Света Троица – Отец, Син и Свети дух. Иисус Христос е сина Божии, който е изпратен на земята, за да изкупи греховете на човечеството. Свещената книга на християнството е наречена Библия, разделена на две части – стар и нов завет, т.е. преди и след раждането на Иисус Христос. От своя страна Мюсюлманите вярват в Аллах, който е силен и могъщ, те се уповават на свещената си книга, наречена Коран. За разлика от посочените две вероизповедания Индуистите вярват в много богове и богини. Будистите твърдят, че няма божества, а тези, които следват Ню Ейдж заявяват, че те са Бог и създават своя собствена реалност.

Обръщайки внимание на Християнството, като най-разпространената религия в света с нейните различни форми – католицизъм, протестантство и православие ще разгледаме връзката на вярата с науката и авторитета.

Иисус Христос и неговото учение, оказват много голямо влияние върху културното и духовно наследство на човечеството, а именно върху изкуството, културата, литературата, архитектурата и науката, като цяло. Много учени си задават въпроса защо личността на Иисус Христос и неговите дела се ползват с толкова огромен авторитет? Отговорът намира израз в делата на Иисус Христос и това, което той предоставя на човечеството, като борба срещу основните врагове, греха, страданията, смъртта и съда, ценностната система и вечният живот само и единствено в замяна срещу Вярата.

Съгласно вижданията на Достоевски: „в реалиста не се вижда вярата от чудото, а чудото от вярата. Тъй като щом този реалист веднъж е повярвал, именно чрез реализма, който притежава, ще допусне и чудото”.

Немският философ Шопенхауер казва, че: „да се проповядва морал е лесно, да се обосновава морал е трудно, а най-трудното от всичко е да се живее морално”.

В условията на глобализация и тенденциите в непрекъснатото поведение на хората все повече намалява влиянието на този свръхестествен авторитет, като основната причина е не несъществуването на този авторитет, а че хората го заместват с какво ли не, тъй като ако един Бог не „прави” това което те искат, са склонни да го заменят с нов или дори и със себе си.

Както знаем хората по-света са много различни, именно поради тази причина с голямо разнообразие се характеризират и техните ценности, вярвания и разбирания. И дори да приемат някои християнски добродетели и да вярват в тях, не вярват в Бог, тъй като смятат това за отживелица, нещо което не е модерно, нещо което е в противоречие с науката. Другият проблем е неприемането на един висшестоящ авторитет.

Важно е да отбележим, че хората или вярват в Бог или невярват, няма среден вариант, а ако има, той се характеризира със самозалъгване или успокоение на съвестта. Разбира се избора е изцяло наш.

Много хора мислят че прогресът на науката граничи със стеснението на вярата, тъй като според тях науката може да се развива за сметка на вярата в Бог. Според техните виждания колкото повече се развива науката, толкова повече ставаме безбожни, разбира се склонни са да измислят и куп причини, като поведението на църковните служители (с което до някъде може и да сме съгласни тъй като не винаги и навсякъде е такова, каквото трябва да бъде), но не те са създали или „измислили” вярата в Бог, друга причина според тях са обстоятелствата породени от съвременния начин на живот. Всичко това може да определим, като плод на т.нар. „криворазбрана цивилизация”.

Въпреки всичко това религията, както и вярата и авторитета към нея са съвсем реални. Религията предполага вяра към нещо свръхестествено (без значение дали това е Иисус Христос, Аллах, Буда и т.н.).

Тъй като библията е основата, върху която лежи ценностната система на християнството, е важно да отбележим че ако информацията която се съдържа в нея противоречи по някакъв начин на науката, всичко написано в Библията ще бъде подложено на съмнение. Библията влияе благотворно на различните клонове на науката, тъй като има много допирни точки между Библията и науката, като във всички тези случаи може да се твърди че научната гледна точка на Библията е достоверна и дори е изпреварила времето на прогреса на науката. Така например едни от най-интересните факти на библейската информация, твърдят че в Библията намират място универсалните закони на науката.

Безспорно Библията не в противоречие с науката. Много закони в науката, като по-конкретно някои изобретения са заложили под различни форми в писанията на Библията хилядолетия преди да станат научен факт, по този начин човека открива това, което вече съществува.

От научна гледна точка чудесата са невъзможни. Но научната достоверност на библейската информация, съдържанието и целите на Библията, задължават приемането на чудесата като факти. Важно е да бъде отбелязано, че някои от библейските чудеса са доказани и по научен път. Такъв е случаят с едно впечатляващо чудо в историята на еврейския народ, а именно спирането на движението на Слънцето, Земята и Луната за един ден. Много изследователи, като Ч. Тотен потвърждават този факт, други дори цитират проучване на НАСА.

Във връзка с науката според Сократ „знанието за човека е врата към опознаването на света и неговите тайни”.

Физическото тяло на човека, подобно на всички живи организми води началото си от материята. Тук науката и религията споделят едни и същи възгледи за произхода на човешкото тяло, колкото до духа на човека според християнството – той се дава от Бог и благодарение на него човек се различава от всички останали живи същества.

Всеки човек притежава индивидуални особености и способности, отличаващи го от всички останали, именно чрез тази си индивидуалност се разкрива неговата единственост и несравнимост.

От друга гледна точка що се отнася до избора на дървото на познанието, нашите прародители са сгрешили, тъй като са пожелали да придобият знание, да се научат и да станат като Бог. Въпреки това стремежът към знание (наука) не се осъжда от Бога. Нещо повече, дори човек е длъжен да следва тази цел, тъй като Иисус Христос ни призовава „да бъдем съвършени като Бога”, а само по себе си това съвършенство е и знание.

Човек не си е достатъчен сам, тъй като му е нужно да вярва че някъде има съвършенство, велико и спокойно щастие, а това убеждение би могло да го преобрази така, че да изпитва удовлетворение от всяка преживяна минута.

Вярващият човек вижда първо своите грешки и недостатъци, въпреки че при много хора е тъкмо обратното, тъй като техните амбиции и пороци могат да се окажат ненаситни, заедно с желанието им да имат „още”. И стремейки се към това „още”, бидейки недоволни от себе си и от това което им предоставя живота, един ден това което им остава са разтроените нерви и болестите причинени от тях. Вярващият знае колко незначителни изглеждат земните успехи в Божиите очи и колко важни са нравствените достойнства.

Вярата в Бог изгражда „цялостния човек”, който се води от нея във всички свои думи и дела, именно поради тази причина на него може да се разчита винаги, тъй като

не се променя. Колкото до лишеният от вяра, в повечето случаи е изнервен и несигурен, с много изненадващи реакции, които могат да бъдат сега приятелски, после враждебни.

Именно тази вяра е едно от условията за нашето спасение, но при всички случаи тя трябва да се поддържа жива с помощта на добрите дела, които вършим, защото вяра без дела е мъртва.

Според християнското учение „грехът не е вина, а болест и точно вярата е изцелението”. Нашето истинско богатство са вярата в Бог и добрите ни дела с които ще се явим някога пред него.

Разглеждайки десетте Божии заповеди е важно да отбележим, че първите четири регулират отношенията на човека към Бога - Божият авторитет (първата заповед), същността на богопочитанието (втората заповед), респекта към Божието име (третата заповед) и благодарността към всичко, което Бог е сторил за човека (четвъртата заповед). Другите шест заповеди регулират социалните взаимоотношения на човека, като част от обществото, в което живее: към роднините, към ближния, към семейството, към обществото, към властта и към самия себе си. Тези заповеди формулират основна част от ценностната система на християнската етика.

За да вярва човек в нещо или да пък да върши нещо, той трябва да е напълно убеден в правотата и достоверността на това в което вярва. А в случая това се отнася за вяра, която определя начина на мислене и нормите на поведение. Християнското учение казва че всичко това няма никакъв смисъл, ако не вярваме в Бог и не приемем Неговото Слово – Библията, като фундамент, който определя нормите на поведение в нашия личен живот. Точно по тази причина е невъзможно съществуването на християнската етика без вярата в Бог. Според Библията вярата в Бога предвижда делата. Богоугодните дела са плод на вярата в Бога. Като християнски добродетели вярата и делата са неделими.

Науката психология потвърждава този принцип, като подрежда мисловно-дейтелната дейност на човека по следния начин: Информация (знание) – Мотивация – Убеденост – Действие – Резултат – Преценка – Предаване на знание и опитност.

Действието предхожда „мисълта” в животинския свят, тъй като там водещият принцип на поведение е инстинктът и рефлексът, колкото до човека трябва да бъде тъкмо обратното.

Богооткровеният характер на християнската етика означава приемането на един авторитет, като с помощта на този авторитет човек може да се съобразява и да координира от една страна цялостния си мисловно-волеви и емоционален потенциал, а

от друга своите практически действия и поведение в ежедневието си. За християните този авторитет е именно Иисус Христос.

Трите християнски добродетели са вяра, надежда и любов. Върховният критерий за добро, добродетел и нравствено съвършенство е любовта. В християнството заедно с вярата и надеждата се очертава пътя на човека към Бога.

Начинът на мислене и поведението на личността се определят от въздействието, което даден авторитет оказва върху тази личност. Качествата и силата на авторитета рефлектират правопрпорционално върху същността, качествата и изявата на нравствеността на отделната личност. Истинската нравственост предполага абсолютен авторитет.

Причинно-следствената връзка между авторитет и нравственост е най-силно изразена в контекста на религиите, тъй като те често са определяни и като „най-устойчивата обществена съставка, която оказва огромно влияние при формирането на мисленето и поведението”. Общото например между всички религии е вярата и върховния авторитет към техния Бог. Разбира се Бог не е еднакъв при всички тези религии и съответно представите за него са различни. Така например при много от тях става въпрос за много богове.

Трябва да отбележим, че в контекста на християнството – Бог в лицето на Иисус Христос и Библията са върховният авторитет, от който произтичат нравствените ценности на тази наука и религия. Наука защото от гледна точка на изучаващите Богословие например, Християнството е наука. Иисус Христос е предал този авторитет на своите последователи, които го следват и днес в Църквата. Ценностите на този авторитет са истинни, непреходни, градивни, плодотворни и дават верния отговор на смисъла и целта на човешкия живот.

Едни от най-характерните признаци на съвременното общество е разрушаването на християнския авторитет и неговите ценности и търсенето на нови, алтернативни форми. Причините за това могат да бъдат различни, като например недостатъчната информираност, загубата на връзката между поколенията, ниският престиж на Църквата и духовенството, като цяло, неправилното разбиране на т. нар. „Свободомислие”, личният пример на по-възрастните, корупцията и т.н.

Стремежите на младия човек са да търси нещо възвишено, да идеализира, да намира смисъл в това, което върши, да си изгради образ на подражание, да изпитва радост от това, което е сторил, да обича и да бъде обичан. Този млад човек търси също

и сигурност и надеждност, които да формират неговото мислене и да определят неговото поведение.

В съвременното общество се предлагат множество авторитети в различни области, като спорт, изкуство, култура, политика, реклама и т.н., те могат да бъдат много привлекателни в своето разнообразие, но важното в случая е да се знае кой е най-правилният, който да изберем. Дали това не трябва да бъде именно онзи авторитет, който ни предоставя съвършена ценностна система и конкретни методи за приложението ѝ в живота, онзи, който не се влияе по никакъв начин от различните култури, политически събития, възрастови граници и т.н. Онзи, който е утвърден в историята на човечеството. Онзи, който има положително въздействие и принос към развитието на отделната личност и цели общества, онзи който може да се приеме като пример за подражание, защото е от свръхестествен произход. Онзи, който се е оказал плодотворен в личния живот на много хора и никога не води до деградиране на самия човек или на повече хора. Онзи, който предоставя пълна свобода за това дали да бъде приет или не от всеки човек, предлага учение, което е лесно за разбиране и сили за неговото изпълнение, създава връзка между хората, които вече са го приели за авторитет, не е подвластен на проблемите за човека (грех, страдание, смърт), дава най-доброто средство за преодоляването на тези проблеми, той е непреходен и вечен и в същото време показва смисъла на човешкия живот, приема всеки човек, такъв какъвто е, като му показва и пътя за неговата градивна промяна.

Науката в контекста на християнството познава една единствена личност, отговаряща на всички тези критерии и това е Господ Иисус Христос.

Мъдрият не само прилага знанието си в живота, но той създава това знание, тъй като са му известни причините за случващото се в света, предвижда крайните резултати и може да повлияе върху развитието на някои събития. Мъдрият живее в света и в същото време е над света, тъй като може да се дистанцира от него, да го погледне от всеки ъгъл или да го вмести в ума си.

Знанието е висока цел на хората, защото им осигурява разумен и успешен живот. Стремещт към знанието се мотивира не само от неговата полезност, а и от моралните съображения. Знанието е една огромна сила, колкото до неговото придобиване е важно то да бъде предшествано от моралното и интелектуалното израстване с ясни представи за последствията от делата на хората. Макар и да е само мотив много лоша е ролята на горделивостта в познавателния път на човека, тъй като стремеща към знание може и да е свързан с т. нар. възгордяване на хората. Ето как

стремящ към знание, който е благословен от Бог се помрачава от недостатъчна духовна устойчивост на човека и от неговата самонадеяност.

Човек се стреми към знанието, тъй като то е и Божия сила, а не само човешко постижение.

Християнството помага на човека да бъде твърд във вярата си. Никакви изпитания не бива да разколебават надеждата на вярващия човек, тъй като Бог обещава: „няма да те оставя, нито ще те напусна”.

Бог не е против труда и знанието. Животът ни може да бъде радостен, ако се уповаваме на вярата, работата и отношенията ни с хората.

Според Карл Юнг „разделянето между вярата и знанието е симптом за раздвоено съзнание, характерно за разстроено състояние на духа през новото време”, така например едно дете може да се разстрои много, ако неговите родители не знаят че между Библейската истина и истинската наука няма противоречие и не са способни да му обяснят този факт с примери.

Вярата ни дава истинската представа какво е идеал за човешко поведение. Професията е едно от най-добрите средства за практическа изява на предимствата на ценностите на християнската вяра и морал. Християнството разглежда професията и ценностите на християнската вяра като дар от Бога. И при двете човек трябва да се съобразява с даден авторитет, който чрез своите норми и предписания оказва влияние върху характера на личността и пред когото се носи съответната отговорност.

Търпимостта е качество, което в този случай означава да приемаш различния от теб, да не воюваш с него даже мислено. Бог допуска съществуването и на други вероизповедания. Вярата на другия, както и националните му традиции са духовни ценности, тъй като те са опорите на личността му и върху тях той гради своя живот.

Съществува проблем, който стои и пред хора от една нация и една вяра. Така например липсва разбирателство между православни, протестанти и католици, въпреки че всички са християни, тъй като те не търсят общото, а различното в своите вероизповедания.

Всеки диалог между хора с различна вяра би могъл да се развие върху една добра основа – а именно сходните изисквания за почитеност и коректност, които могат да се срещнат в отделните религии. Именно това би създавало доверие и търпимост. В основата на будизма стоят добрите норми за човешкото поведение. Еврейската религия също забранява убийството, прелюбодейството, кражбата и т.н., според исляма всеки трябва да прави добро и да бъде честен. Близки по нравствените си изисквания са

индуизмът, конфуцианството и даоизмът, точно поради тази причина търпимостта означава да уважаваме вярата на другия и неговите традиции и да направим опит да ги разберем.

Християнската вяра е вяра на оптимизъм и реална надежда, тъй като християнинът знае, че когато дойде времето Бог да го отзове от тази земя, той ще бъде във вечността с Бога. Вярата в Бога е ключът, който разкрива смисъла, целта и достойнството на живота.

Независимо от това дали вярваме в Бог или не, дали изповядваме конкретна религия или не, дали имаме авторитет към тях или не, трябва да имаме вяра или да се научим да вярваме, че ще се справим, че ще успеем в делата си. Всяка една различна религия има своите добродетели, които хората, дори и да не са вярващи могат да използват и прилагат по един или друг начин, като например вярата, надеждата и любовта.

Вярата и надеждата, че и утре ще изгрее слънце, че утрешният ден ще бъде по-хубав от днешния и че ще се случи нещо хубаво, любовта към близките хора, семейството и всички останали крепят силата на човека.

Науката, като съвкупност от различни знания ни помага в много сфери от живота, тъй като „човек се учи докато е жив” стига разбира се да допуснем тази наука, да и вярваме, да имаме доверие в нея, а не да подлагаме непрекъснато на съмнение образователната система и институциите в които се обучаваме, изследванията на учените и т.н.

Авторитетът, който можем да изпитваме към вярата и науката биха могли да ни бъдат от много голяма полза, стига само да го осъзнаем и разберем на време.

Безспорно вярата науката и авторитета не са несъвместими, а напротив могат да бъдат дълбоко свързани.

Но изборът дали да вярваме, по какъв начин приемаме науката и възможностите за обогатяване и развитие, които тя предоставя, и имаме ли авторитет към някого или нещо е изцяло наш.